ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВІДХОДИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА»

О.В. КУХАР, аспірант

кафедри аграрного, земельного та екологічного права
імені академіка В.З. Янчука

(науковий керівник – д.ю.н., професор О.В. Гафурова),

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: olgkukhar@gmail.com

Анотація. У статті здійснено науково-теоретичний аналіз законодавства ЄС, вітчизняного законодавства, а також правової доктрини у сфері поводження з відходами сільського господарства. Окрема увага приділяється встановленню особливостей у правовому регулюванні такої діяльності.

Автор доходить висновку, що на сьогоднішній день, з урахуванням необхідності імплементації законодавства ЄС, відбувається процес поступового формування аграрного законодавства, спрямованого на вирішення проблем, пов'язаних із поводженням з відходами сільського господарства. Його основу складають Закони України від 25 червня 1992 р. «Про ветеринарну медицину», «Про побічні продукти тваринного походження, не призначених для споживання людиною», від 18 травня 2017 р. «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин», від 23 грудня 1997 р. «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів».

Крім того, обґрунтовується доцільність визначення на законодавчому рівні поняття відходів сільського господарства, розуміючи під ним речовини, матеріали і предмети, що утворюються у процесі сільськогосподарської діяльності людини, а також життєдіяльності рослин і тварин, які повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не мають подальшого використання (окрім органічних добрив) за місцем утворення чи виявлення та яких їх власник має позбутися шляхом утилізації чи видалення.

В статті пропонується внести зміни до Класифікатора відходів. ДК 005-96 «Класифікатор відходів», затвердженого наказом Держстату України від 29 лютого 1996р. № 89, шляхом доповнення групи 01 відходами лісового господарства (за виключенням відходів переробки лісу, виробництва панелей та меблів, целюлози, паперу і картону) та рибальства.

Ключові слова: відходи, відходи сільського господарства, лісове господарство, навколишнє середовище, пестициди, поводження з відходами, рибне господарство, сільське господарство

Актуальність.

Національним планом управління відходами до 2030 року, затвердженим розпорядженням КМУ від 20 лютого 2019 р. № 117, передбачено формування державної політики у сфері управління відходами виробництва продукції сільського господарства. Адже, суттєве збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва, його концентрація в великотоварних сільськогосподарських підприємствах з застосуванням інтенсивних технологій отримання продукції рослинництва і тваринництва, призводить до постійного підвищення антропогенного навантаження на навколишнє середовище (Актуальные проблемы теории..., 2019: 497).

Серед основних забруднювачів довкілля слід виділити підприємства тваринництва, особливо птахівництва. Так, за даними Всеукраїнської екологічної ліги, в процесі життєдіяльності однієї курки утворюється 0,2–0,3 кг посліду, до цього варто додати забруднену підстилку, відходи інкубації, загиблу птицю та ін. Що ж стосується роботи птахофабрик, то у типових на 400 тис. курей-несучок утворюється понад 35 млн л стічних вод за рік. Крім того, вони є потужним джерелом викидів в атмосферне повітря. В 1 м³ забруднених викидів міститься 3–20 мг аміаку, 1–3 мг сірководню, 0,10–0,30 % вуглекислого газу, 3–5 мг пилу, 70–900 тис. мікробних тіл (Позиція ВЕЛ..., 2016). Враховуючи, що сільське господарство залишається високовідходною галуззю економіки, вирішення проблеми мінімізації його негативного впливу на довкілля, а також забезпечення ефективного правового регулювання зазначених процесів, є особливо актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

У статті використано праці таких відомих українських вчених у галузі аграрного і екологічного права, як: Л.О. Бондар, О.В. Гафурова, В.П. Жушман, В.А. Зуєв, Т.В. Курман, В.В. Носік, О.П. Погрібний, В. Ю. Уркевич та інших.

Мета цієї статті полягає у здійсненні науково-теоретичного аналізу законодавства ЄС, вітчизняного законодавства, а також правової доктрини у сфері поводження з відходами сільського господарства. Окрема увага приділяється виокремленню специфічних ознак таких відходів і виведенню на цій основі їх визначення.

Результати.

Угодою про асоціацію Угодою між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованою Законом України від 16 вересня 2014 р., передбачено співробітництво країн, зокрема, у сфері управління відходами (ст. 361). Воно включає, у т.ч., прийняття національного законодавства, яке б відповідало положенням Директиви Європейського Парламенту та Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 р. «Про відходи та скасування деяких Директив» (далі – Рамкова Директива) (Directive 2008/98/ЄС..., 2008) (Додаток XXX до гл. 6 «Навколишнє природне середовище» р. V «Економічне і галузеве співробітництво»). Слід зазначити, що згідно з Рамковою Директивою, із сфери її дії виключаються, зокрема: фекальні речовини, солома та інший природний безпечний сільськогосподарський або

лісовий матеріал, що використовується у сільському і лісовому господарстві або для виробництва енергії з такої біомаси шляхом застосування процесів або методів, які не шкодять навколишньому середовищу або не загрожують здоров'ю людей (п. 1 ст. 2). Крім того, із сфери дії цього нормативно-правового акту має бути виключено ряд речовин, поводження з якими регулюється іншим законодавством ЄС, серед яких: побічні продукти тваринного походження, включаючи продукти переробки, на які поширюється дія Регламенту (ЄС) № 1774/2002 Європейського Парламенту та Ради від 3 жовтня 2002 р. про встановлення медичних правил щодо побічних продуктів тваринного походження, не призначених для споживання людиною (Regulation (EC) № 1774/2002...)¹, за винятком тих, які призначені для спалювання, захоронення або використання у біогазовій або компостувальній установці; туші тварин, які загинули не в результаті забою, включаючи тварин, убитих для зупинення епізоотичних захворювань, і утилізованих згідно з Регламентом (ЄС) № 1774/2002; речовини, призначені для використання в якості кормових матеріалів (продукти рослинного або тваринного походження, основною метою яких є задоволення харчових потреб тварин, у природному стані, свіжому або консервованому; продукти, отримані в результаті промислової переробки; органічні або неорганічні речовини, що містять/ не містять кормові добавки, які призначені для вигодовування тварин або використовуються як такі, після обробки, чи використовуються для приготування комбікорму,

або як премікси (п. 2 ст. 3 Регламенту (ЄС) № 767/2009 Європейського Парламенту та Ради від 13 липня 2009 р.) (Regulation (EC) № 767/2009...), і які не складаються/не містять побічних продуктів тваринного походження (п. 2 ст. 2). Відповідно, в рамках законодавства ЄС, як слушно зазначає В. А. Зуєв, утворюється декілька напрямів регулювання окремих потоків відходів, які хоча за об'єктивними ознаками відповідають змісту поняття «відходи», але мають свою специфіку і, як наслідок, власний правовий режим (Зуєв, 2018: 552). У вітчизняному законодавстві спостерігається аналогічна тенденція. Так, Законом України від 5 березня 1998 р. «Про відходи», зазначається, що його дія не поширюється на відносини у сфері поводження з побічними продуктами тваринного походження, не призначеними для споживання людиною (ст. 4). До вказаних продуктів відносяться туші або частини туш забитих, загиблених тварин, сировина та продукти тваринного походження, що не призначені або визнані непридатними для споживання людиною (ст. 1 Закону України від 7 квітня 2015 р. «Про побічні продукти тваринного походження, не призначених для споживання людиною»). Таким чином, у вказаній частині Законі України «Про відходи» лише частково відповідає положенням Рамкової Директиви.

Враховуючи те, що здійснення сільськогосподарської діяльності має ряд суттєвих особливостей, які відображені в аграрному законодавстві, поводження з відходами такої галузі теж потребує окремого нормативно-правового регулювання. Як слуш-

¹ Порядок знищення, утилізації кормів, повернення їх в обіг для годівлі тварин або для інших, ніж годівля тварин, цілей, затверджений наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 13 квітня 2020 р. № 689, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 12 червня 2020 р. за № 519/34802.

но підкреслює Л. О. Бондар, проблематичне питання відходів сільського господарства є надзвичайно нагальним. Незважаючи на певну специфіку екологічних проблем поводження з такими відходами, правових приписів у цій сфері явно бракує (Аграрне право, 2004: 431). На наш погляд, сьогодні відбувається процес поступового формування аграрного законодавства, спрямованого на вирішення проблем, пов'язаних із поводженням з сільськогосподарськими відходами. Його основу складають такі нормативно-правові акти, як: Закони України від 25 червня 1992 р. «Про ветеринарну медицину», «Про побічні продукти тваринного походження, не призначених для споживання людиною», від 18 травня 2017 р. «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин», від 23 грудня 1997 р. «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів».

Слід зазначити, що аграрним законодавством передбачені особливості поводження з різними видами сільськогосподарських відходів. Зокрема це стосується сфери знищення і утилізації кормів. Порядок здійснення такої діяльності має встановлюватися центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері ветеринарної медицини (п. 6 ст. 9 від 21 грудня 2017 р. «Про безпечність та гігієну кормів»)². Щодо поводження з відходами, які утворюються у процесі здійснення діяльності з ГМО (обліковий матеріал ГМО, одержаний при випробуваннях, непридатні або забо-

ронені до використання ГМО, а також тара від них), то вони підлягають утилізації, знищенню та знешкодженню в порядку, що встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки, та центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища (ст. 17 Закону України від 31 травня 2007 р. «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів»)³. Крім того, Законом України від 2 березня 1995 р. «Про пестициди і агрохімікати» встановлено, що непридатні або заборонені до використання пестициди і агрохімікати, пакування від них підлягають вилученню, утилізації, знищенню та знешкодженню в порядку, що встановлюється КМУ (ст. 17)⁴.

Згідно з законодавством України, до відходів належать будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворилися у процесі виробництва чи споживання, а також товари (продукція), що повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не мають подальшого використання за місцем їх утворення чи виявлення і від яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення (ст. 1 Закону України від 5 березня 1998 р. «Про відходи»). Що ж стосується відходів сільського господарства, то їх ознаки в нормативно-правових актах не визначаються. Так, у Національному плані управління відходами до 2030, затвердженому розпорядженням КМУ від 20 лютого 2019

² Відповідний нормативно-правовий документ не розроблено.

р. № 117-р., лише згадується поняття «відходи виробництва продукції сільського господарства» (п. 6). А от Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року, схвалена розпорядженням КМУ від 8 листопада 2017 р. № 820-р., оперує терміном «відходи» виробництва продукції сільського господарства» («відходи сільського господарства»). В ній зазначається, що потенційними факторами негативного впливу на навколишнє природне середовище є кілька типів таких відходів: органічні відходи рослинництва; органічні відходи тваринництва та птахівництва; біовідходи (труп тварин та птиці); залишкова кількість добрив, хімічних та біологічних засобів для захисту рослин, ветеринарних препаратів.

У науковій літературі еколого-і аграрно-правового спрямування не тільки застосовується поняття «відходи сільського господарства» (Аграрне право, 2004: 431; Правова охорона, 2014: 663), а й наводиться його визначення. Так, під сільськогосподарськими відходами В. П. Жушман, О. О. Погрібний і В. Ю. Уркевич пропонують розуміти будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворюються в процесі людської діяльності та життєдіяльності тварин природним шляхом, які не мають подальшого використання (окрім органічних добрив) за місцем утворення чи виявлення та яких їх власник має позбутися шляхом утилізації чи видалення (Словник з аграрного..., 2010: 49–50). На наш погляд, вказане визначення не повністю висвітлює особливі характеристики таких відходів. Зокрема, не окреслено вид діяльності, в процесі якого вони утворюються, не враховано цикл життєдіяльності рослин, а також можливість втрати речовинами, матеріалами

і предметами, що застосовуються у цій сфері, своїх споживчих властивостей (що характерно не тільки для продуктів харчування, а також кормів та засобів захисту рослин). Таким чином, поняття відходів сільського господарства має включати речовини, матеріали і предмети, що утворюються у процесі сільськогосподарської діяльності людини, а також життєдіяльності рослин і тварин, які повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не мають подальшого використання (окрім органічних добрив) за місцем утворення чи виявлення та яких їх власник має позбутися шляхом утилізації чи видалення.

Слід зазначити, що традиційно сільськогосподарські відходи в Україні поділяються на відходи тваринництва, відходи рослинництва та агрохімічні відходи. Останні займають особливе місце у цьому переліку, зважаючи на їх склад і особливу небезпеку. Так, до складу відходів хімічних засобів захисту рослин входять пестициди, гербіциди, фунгіциди, хімічні та біологічні стимулятори росту рослин (розпорядження КМУ від 8 листопада 2017 р. № 820-р.). Непридатні до використання та заборонені до застосування хімічні засоби захисту рослин становлять окрему групу токсичних відходів (Загальнодержавна програма поводження з токсичними відходами, затверджена Законом України від 14 вересня 2000 р.). До того ж, законодавець виділяє непридатні та заборонені до використання пестициди, що виготовлені та накопичені ще за часів СРСР (розпорядження КМУ від 8 листопада 2017 р. № 820-р.).

Характеризуючи відходи сільського господарства, необхідно також звернутися і до аналізу наказу Держстату України від 29 лютого 1996р. № 89, яким затверджено Державний класи-

фікатор України. Класифікатор відходів. ДК 005-96 «Класифікатор відходів» (далі – Класифікатор відходів). В ньому виділено групу 01, до якої включено відходи, утворювані під час виробництва продукції сільського господарства та мисливства. Це: відходи виробництва зернових культур, продукції овочівництва та садівництва; відходи вирощування тварин та виробництва продукції тваринництва; відходи виробництва продукції змішаного господарювання; відходи від надання послуг у рослинництві та тваринництві; відходи мисливства, ловіння пасткою, розведення дичини. Згідно ж з Європейським каталогом відходів (European Waste Catalogue) (далі – ЕКВ), виділено групу (02) «Відходи сільського господарства, садівництва, аквакультури, лісового господарства, мисливства та рибальства, а також переробки і виробництва продуктів харчування». До її складу входять: відходи сільського господарства, садівництва, аквакультури, лісового господарства (за виключенням відходів переробки лісу, виробництва панелей та меблів, целюлози, паперу і картону, які виділені в окрему групу (03) (примітка автора), мисливства та рибальства; відходи від виробництва і переробки м'яса, риби та інших продуктів тваринного походження; відходи фруктів, овочів, круп, їстівних олій, какао, кави, чаю та тютюну; консервного виробництва; виробництва дріжджів та екстрактів дріжджів, приготування та ферментації патоки; відходи молочної промисловості; відходи переробки цукру; відходи хлібопекарської та кондитерської промисловості; відходи виробництва алкогольних та безалкогольних напоїв (крім кави, чаю та какао) (Рішення Комісії від 3 травня 2000 р. про внесення змін до Рішення 94/3/ЄС щодо встановлення переліку відходів згідно зі статтею 1 (а)

Директиви Ради 75/442/ЄЕС про відходи та Рішення Ради 94/904/ЄС щодо встановлення переліку небезпечних відходів згідно зі статтею 1 (4) Директиви Ради 91/689/ЄЕС про небезпечні відходи (Commission Decision of 3 May 2000).

Порівнюючи вказані документи, можна дійти висновку, що перелік відходів сільського господарства за Класифікатором відходів є значно вужчим, ніж представлений у ЄКВ. Крім того, у деяких вітчизняних нормативно-правових актах застосовується розширений підхід до розуміння сільськогосподарського виробництва. Так, Податковим кодексом України (далі – ПКУ) встановлено, що діяльність сільськогосподарських підприємств (сільськогосподарська діяльність) може здійснюватися у сфері сільського, лісового господарства і рибальства (ст. 209). Згідно з Законом України від 5 листопада 2020 р. «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції», до сільськогосподарської включається і діяльність із заліснення, у т. ч. створення захисних лісових насаджень, збирання дикорослих грибів та ягід, інших дикорослих рослин, їх обробки та консервації; а також розведення та/або утримання, та/або вирощування, та/або вилов прісноводної та/або морської риби, жаб, безхребетних, водоростей та інших гідробіонтів; обробки та/або консервації риби або інших прісноводних чи морських безхребетних, інших об'єктів аквакультури, дикорослих водоростей (п. 2. Закону України від 5 листопада 2020 р.).

У науковій літературі неодноразово зверталася увага на необхідність віднесення до сфери сільськогосподарського виробництва лісового господарства (Га-

фурова, 2008: 57, 58; Курман, 2018: 38; Носік, 2012: 27; Савельєва, 2017: 140; Суйва, 2017: 4). Так, на думку О. В. Гафурової, по-перше, у міжнародних нормативно-правових актах, які стали частиною українського законодавства, сільське господарство поєднується із лісівництвом. По-друге, безпосередньо в нормативно-правових актах, які є джерелами аграрного законодавства, зроблено ряд кроків у напрямі об'єднання зазначених видів господарської діяльності (Гафурова, 2014:216). Що ж стосується рибальства, то, на думку Т.В. Курман, в сучасних умовах цей вид діяльності також доцільно включити до сільськогосподарського виробництва (Курман, 2018: 38). До речі, ці тенденції достатньо чітко прослідковується у новітньому аграрному законодавстві, яке згадувалося вище. Таким чином, вважаємо, що з метою приведення Класифікатора відходів у відповідність із чинним законодавством України, а також узгодження його положень із ЄКВ, група 01 має бути доповнена відходами від лісового господарства (за виключенням відходів переробки лісу, виробництва панелей та меблів, целюлози, паперу і картону) та рибальства.

Висновки і перспективи.

На наш погляд, поведження з відходами сільського господарства потребує окремого нормативно-правового регулювання. На сьогоднішній день, з урахуванням необхідності імплементації законодавства ЄС, відбувається процес поступового формування аграрного законодавства, спрямованого на вирішення проблем, пов'язаних із поведженням з такими відходами. Вважаємо за необхідне визначити на законодавчому рівні поняття відходів сільського господарства, розуміючи під ним речовини,

матеріали і предмети, що утворюються у процесі сільськогосподарської діяльності людини, а також життєдіяльності рослин і тварин, які повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не мають подальшого використання (окрім органічних добрив) за місцем утворення чи виявлення та яких їх власник має позбутися шляхом утилізації чи видалення. Також, пропонуємо розширити групу 01 Класифікатора відходів шляхом доповнення її відходами лісового господарства (за виключенням відходів переробки лісу, виробництва панелей та меблів, целюлози, паперу і картону) та рибальства.

Список використаних джерел

1. Аграрне право: підручник / за ред. О.О. Погрібного. Київ: Істина, 2007. 448 с.
2. Актуальные проблемы теории экологического права: монография / Под общ. ред. А.П. Анисимова. Москва: Юрлитинформ, 2019. 520.
3. Гафурова О.В. Сільськогосподарська діяльність (сільськогосподарське виробництво) як об'єкт аграрних правовідносин. Підприємництво, господарство і право. 2008. № 4. С. 56–59.
4. Гафурова О.В. Соціальний розвиток села в Україні: теорія та практика правового регулювання. Монографія. Київ: Ірідіум, 2014. 480 с.
5. Зуєв В.А. Правове регулювання поведження з відходами в Україні: проблеми та перспективи систематизації та розвитку. Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні: колектив. монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 548–568.
6. Курман Т.В. Сталий розвиток сільськогосподарського виробництва: проблеми правового забезпечення: монографія. Харків: Юрайт, 2018. 376 с.

7. Носік В.В. Предмет аграрно-правового регулювання в сучасних умовах: теоретичні аспекти. Аграрне право як галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна: матеріали Всеукраїнського круглого столу (25.05.2012 р.) / За ред. В.М. Ермоленка, В.І. Курила, В.І. Семчика. Київ: Видавничий центр НУБіП України, 2012. С. 26–28.
8. Позиція ВЕЛ щодо впливу птахофабрик на довкілля. URL: <http://www.ecoleague.net/pozytsiia-vel-shchodokeoproblem/zaiavy-zvernennia/2016/item/1182-pozytsiia-vel-shchodovplyvutpakhofabryk-na-dovkillia> (дата звернення: 18.03.2021 р.).
9. Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / За ред. А.П. Гетьмана. Харків: Право, 2014. 784 с.
10. Савельєва О.М. Правове регулювання відносин в агросфері: монографія / За ред. В.М. Шульги. Харків: Друкарня Мадрид, 2017. 208 с.
11. Словник з аграрного права / За ред. В.П. Жушмана. Харків: Нац. Юрид.акад України, 2010. 160 с.
12. Суюва І.С. Правове регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2017. 20 с.
13. Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on waste and repealing certain Directives. URL: <http://eur-lex.europa.eu> (дата звернення: 18.03.2021 р.).
14. Commission Decision of 3 May 2000 replacing Decision 94/3/EC establishing a list of wastes pursuant to Article 1(a) of Council Directive 75/442/EEC on waste and Council Decision 94/904/EC establishing a list of hazardous waste pursuant to Article 1(4) of Council Directive 91/689/EEC on hazardous waste. URL: <http://eur-lex.europa.eu> (дата звернення: 18.03.2021 р.).
15. Regulation (EC) №1774/2002 of European Parliament and of the Council of 3 October 2002 laying down health rules concerning animal by-products not intended for human consumption. URL: <http://eur-lex.europa.eu> (дата звернення: 18.03.2021 р.).
16. Regulation (EC) № 767/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on the placing on the market and use of feed, amending European Parliament and Council Regulation (EC) № 1831/2003 and repealing Council Directive 79/373/EEC, Commission Directive 80/511/EEC, Council Directives 82/471/EEC, 83/228/EEC, 93/74/EEC, 93/113/EC and 96/25/EC and Commission Decision 2004/217/EC (Text with EEA relevance). URL: <http://eur-lex.europa.eu> (дата звернення: 18.03.2021 р.).
17. Regulation (EC) №. 1069/2009 of the European Parliament and of the Council laying down health rules as regards animal by-products and derived products not intended for human consumption and repealing Regulation (EC) № 1774/2002 (Animal by-products Regulation). URL: <http://eur-lex.europa.eu> (дата звернення: 18.03.2021 р.).

References

1. Agrarne pravo [Agrarian law] (2007). Za red. O.O., Pohribnoho. Kyiv: Istyna, 448 (in Ukrainian).
2. Aktualnye problemy teorii ekolohicheskogo prava [Actual problems of the theory of environmental law] (2019). Pod obshch. red. A.P., Anysymova. Moskva: Yurlytynform, 520 (in Russian).
3. Hafurova, O.V. (2008). Silskohospodarska diyalnist (silskohospodarske vyrobnytstvo) yak obyekt ahrannykh pravovidnosyn [Agricultural activity (agricultural production) as an object of agrarian relations]. Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo, 4: 56–59 (in Ukrainian).
4. Hafurova, O.V. (2014). Sotsialnyy rozvytok sela v Ukraini C: teoriya ta praktyka pravovoho rehulyuvannya [Rural social development in Ukraine: theory and practice of legal regulation]. Kyiv: Iridium, 480 (in Ukrainian).

5. Zuyev, V.A. (2018). Pravove rehulyuvannya povodzhennya z vidkhodamy v Ukraini: problemy ta perspektyvy systematyzatsiyi ta rozvytku [Legal regulation of waste management in Ukraine: problems and prospects of systematization and development]. Aktualni problemy pravovoho rehulyuvannya ahrarnykh, zemelnykh, ekolohichnykh ta pryrodoresursnykh vidnosyn v Ukraini. Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka, 548–568 (in Ukrainian).
6. Kurman, T.V. (2018). Stalyy rosvytok silskohospodarskoho vyrobnytstva: problemy pravovoho zabezpechennya [Sustainable development of agricultural production: problems of legal support]. Kharkiv: Yurayt, 376 (in Ukrainian).
7. Nosik, V.V. (2012). Predmet ahrarno-pravovoho rehulyuvannya v suchasnykh umovakh: teorytychni aspekty [The subject of agrarian and legal regulation in modern conditions: theoretical aspects]. Ahrarne pravo yak haluz prava, yurydychna nauka i navchalna dyctsyplina. Za red. V.M. Yermolenka, V.I., Kurula, V.I., Semchyka. Kyiv: Vydavnychy tsentr NUBiP Ukrainy, 26–28 (in Ukrainian).
8. Pozytysiya VEL shchodo vplyvu ptakhofabryk na dovkillia [The position of VEL on the impact of poultry farms on the environment]. Available at: <http://www.ecoleague.net/pozytsiia-vel-shchodo-ekoproblem/zaiavy-zvernennia/2016/item/1182-pozytsiia-vel-shchodo-vplyvu-ptakhofabryk-na-dovkillia> (in Ukrainian).
9. Pravova okhrona dovkillia: suchasnyy stan ta perspektyvy rosvytku [Legal protection of the environment: current state and prospects of development] (2014). Za red. A.P. Hetmana. Kharkiv: Pravo, 784 (in Ukrainian).
10. Savelyeva, O.M. (2017). Pravove rehulyuvannya vidnosyn v ahrosferi [Legal regulation of relations in the agrosphere]. Za red. V.M., Shchulhy. Kharkiv: Drukarnya Madryd, 208 (in Ukrainian).
11. Slovyk z ahrarnoho prava [Dictionary of agrarian law] (2010). Za red. V.P., Zhushmana. Kharkiv: Nats. Yuryd.akad. Ukrainy, 160 (in Ukrainian).
12. Syuyva, I.S. (2017). Pravove rehulyuvannya vykorystannya lisovykh resursiv u silskomu hospodarstvi Ukrainy [Legal regulation of the use of forest resources in agriculture of Ukraine]. Kyiv, 20 (in Ukrainian).
13. Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on waste and repealing certain Directives. Available at: <http://eur-lex.europa.eu> (in English).
14. Commission Decision of 3 May 2000 replacing Decision 94/3/EC establishing a list of wastes pursuant to Article 1(a) of Council Directive 75/442/EEC on waste and Council Decision 94/904/EC establishing a list of hazardous waste pursuant to Article 1(4) of Council Directive 91/689/EEC on hazardous waste. Available at: <http://eur-lex.europa.eu> (in English).
15. Regulation (EC) №1774/2002 of European Parliament and of the Council of 3 October 2002 laying down health rules concerning animal by-products not intended for human consumption. Available at: <http://eur-lex.europa.eu> (in English).
16. Regulation (EC) № 767/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on the placing on the market and use of feed, amending European Parliament and Council Regulation (EC) № 1831/2003 and repealing Council Directive 79/373/EEC, Commission Directive 80/511/EEC, Council Directives 82/471/EEC, 83/228/EEC, 93/74/EEC, 93/113/EC and 96/25/EC and Commission Decision 2004/217/EC (Text with EEA relevance). Available at: <http://eur-lex.europa.eu> (in English).
17. Regulation (EC) №. 1069/2009 of the European Parliament and of the Council laying down health rules as regards animal by-products and derived products not intended for human consumption and repealing Regulation (EC) № 1774/2002 (Animal by-products Regulation). Available at: <http://eur-lex.europa.eu> (in English).

O.V. Kukhar (2021). THEORETICAL AND LEGAL DEFINITION OF THE CONCEPT OF «AGRICULTURAL WASTE». *Law. Human. Environment*, 12(1): 75-84.

<https://doi.org/10.31548/law2021.01.008>.

Summary. *The article provides a scientific and theoretical analysis of EU legislation, ukrainian legislation and legal doctrine in the field of agricultural waste management. Particular attention is paid to establishing features in the legal regulation of such activities.*

The author concludes that today, taking into account the need to implement EU legislation, there is a process of gradual formation of agricultural legislation aimed at solving problems related to agricultural waste management. It is based on the Laws of Ukraine of June 25, 1992 «On Veterinary Medicine», «On animal by-products not intended for human consumption», of May 18, 2017 «On state control over compliance with legislation on food, feed, animal by-products, animal health and welfare», of December 23, 1997 «On the basic principles and requirements for food safety and quality».

In addition, the expediency of defining at the legislative level the concept of agricultural waste, understanding it as substances, materials and objects formed in the process of human agricultural activity, as well as plant and animal life, which completely or partially lost their consumer properties and have no further use (other than organic fertilizers) at the place of formation or detection and which the owner must dispose of by disposal or disposal.

The article proposes to make changes to the Waste Classifier SC 005-96 «Waste Classifier», approved by the order of the State Statistics Service of Ukraine of February 29, 1996. № 89, by supplementing group 01 with forestry wastes (excluding wastes from forest processing, production of panels and furniture, pulp, paper and board) and fisheries.

Keywords: *waste, agricultural waste, forestry, environment, pesticides, waste management, fisheries, agriculture*